

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Heiberg, Johan Ludvig.; af Johan Ludvig Heiberg.

Titel | Title:

Om Philosophiens Betydning for den
nuværende Tid : et Indbydelsesskrift til en
Række af filosofiske Forelæsninger

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Kjøbenhavn : C. A. Reitzel, 1833

Fysiske størrelse | Physical extent:

55 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

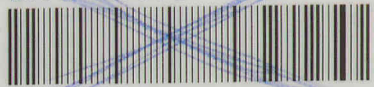

Heiberg
Philosophiens
Betydning
1835

14-22

EX. 1

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 14 8°

1 1 14 0 8 00483 X

+ REX

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130001760921

THE HISTORY OF THE

ROYAL SOCIETY OF LONDON

IN THE SEVENTEENTH CENTURY

BY JOHN H. BURNARD, F.R.S.
AND
J. H. BURNARD, F.R.S.
WITH
A HISTORY OF THE SOCIETY OF THE
ROYAL SOCIETY OF LONDON
BY
J. H. BURNARD, F.R.S.

LONDON:
PRINTED BY
JOHN BURNARD, F.R.S.
AT THE
PRESS OF
JOHN BURNARD, F.R.S.
IN THE
YEAR
1881.

Om
Philosophiens Betydning

for den nuværende Tid.

Et Indbydelses : Skrift

til

en Række af philosophiske Forelæsninger.

Af

Johan Ludvig Heiberg.

Kjøbenhavn.

Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reigel.

Trykt hos E. G. Schiøllerup.

1 8 3 3.

Philosophiens Begegnung

von dem Universitäts-Professor

Dr. Johann Baptist Schönbauer

Verlag von Leopold Schönbauer

Enhver, som med et opmærksomt Øie har betragtet den nuværende Generation, saaledes som den viser sig i de meest civiliserede Stater, og sølgelig kan siges at repræsentere Menneskeheden paa dennes nuværende Udviklingsstrin, vil uden tvivl have fundet, at den, rig paa en Erfaring, som de foregaaende Aarhundreder have skjænket, og udrustet med de Kræfter, som kun det levende Dieblis forlener, stræber mægtigt fremad i en Mangfoldighed af nye Retninger, men at den ikke selv veed, hvorhen mange af disse ville føre den, og altsaa heller ikke, om de alle føre til et fælleds Maal, samt hvilket dette er. Den er villig til at opoffre sig for Ideer, som den ikke er sig bevidst; den er en tapper Soldat, der, uden at kjende Feltherrens Planer, sætter til sit sidste Mandedræt.

En saadan Tilstand er egentlig ingen Tilstand; den er kun en Overgang fra en foregaaende til en tilkommende; den er ingen Tilværen, men kun en

Borden, hvori det Gamle ender og det Nye begynder; et Skin af Tilværen, bestemt til at vige Pladsen for en virkelig Tilstand; med andre Ord: den er en Krisis. Menneskeheden har allerede oplevet mange saadanne Overgange; men det er først Historien, som har bragt dem til Bevidsthed; thi i det critiske Dieblif selv erkjender man det sjældent som et saadant; først naar det er overstaaet, fatte vi, hvad det var, nemlig ved Sammenligning med den ordnede og rolige Tilstand, hvortil det har ført os.

De critiske Perioder i Menneskehedens Udvikling ere overalt et Resultat af en foregaaende Tilvæxt i Erkjendelsens Gjenstande, saaledes at disse, formedelst deres Udvidelse, ikke længere passe i den Form, som før indsluttede dem; for at skaffe sig Plads, gjennembryde de altsaa den gamle Form, eller gjøre en Revolution, som vel under alle Omstændigheder er Afkastelsen af det gamle Aag, men ikke i sig selv indeholder en ny Organisation, i det Mindste ikke umiddelbart, men i det Høieste som Spire. Det er ikke — som man ofte indbilder sig — den voxende Folkmængde, den saakaldte Overbefolkning, der bliver for stor for Grændserne af det Bestaaende, thi Individerne, blot som saadanne, d. e. isolerede, og ikke handlende en masse, ere Nuller i Statsforfatningen, og optage aldeles ingen Plads i den; men det er Overbefolkningen i Ideernes Verden, som er farlig for den be-

staaende Form; thi det er Ideerne, som grunde enhver Form, og det er ogsaa kun dem, som formaae at sprænge den i Luften. Man er let tilbøielig til at ulede store Virkninger af smaa Aarsager, medens den simpleste Betragtning lærer os, at Intet kan komme i Virkningen, uden hvad som isorveien var i Aarsagenⁿ. Om ikke Philosophien lærte os det, saa vilde dog allerede Historien vise os, at Intet uden Ideerne medrette fortjener at kaldes Aarsager. Man indbilder sig, at snart Magt, snart List underkue Ideerne; men man glemmer, at saavel Magt som List selv ere Former for den evige Idee eller Fornuften; og for saavidt er ingen Despot mere despotisk end denne, der fordrer absolut Underkastelse af Alle, og bruger enhver Form, selv den raue Magt, som Middel til dette Niemed. Magt er Ideens første og groveste Form; Listen er strax en høiere og finere, men først Erkjendelsen er den, som er den selv værdig. Selv hvad vi i sædvanlig Forstand kalde Krig, er en Polemik mellem Ideer; det er ligesaa lidt en Kamp af Kanoner mod Kanoner eller af Bayonetter mod Bayonetter, som det Uble, der faldt Newton paa Næsen, var Aarsagen til Gravitationens Opdagelse.

Philosophien er intet Andet end Erkjendelsen af den evige eller den speculative Idee, Fornuften, Sandheden; disse forskjellige Udtryk betegne alle den samme Substans. Philosophien fremstiller Ideen som den

eneste Aarsag, og kan følgerig i alle endelige Virkninger ikke finde Andet end den. Men — indvender man — der gives saa mange Philosophier; det ene System modsiges og ophæver det andet; i hvilket af dem alle er da Sandheden at finde? — Herpaa svarer, at de forskjellige philosophiske Systemer — forudsat, at de virkelig ere philosophiske, d. e. gennemtrængte af den speculative Idee, thi ellers komme de ikke i Betragtning — indeholde alle den samme Philosophie, kun seet fra forskjellige Culturtrin i Menneskeheden's Udvikling, ligesom de forskjellige Religioner alle indeholde den samme Gud, betragtet fra forskellige Standpuncter i den religiøse Idee, og ligesom de forskellige Kunstværker indeholde den samme Skjønhed i voxende Former, eller de forskellige Digtarter den samme Poesie under forandrede Betingelser. Alle Forskeligheder ere grundede i Eenhed; de ere kun Momenterne i denne, d. e. de nødvendige Stadier i dens egen Udvikling. Sandheden er ikke saa tom eller abstract, at den ikke, uden Skade for sig selv, skulde kunne optage de stridende Momenter, og gemme dem i det fælleds Skjød. De modsiges, de ophæve hinanden; just derfor er det urimeligt at spørge: I hvilket af dem er Sandheden? Den er i ingen af dem, men de ere alle i den.

Enhver Tidsalder, som ikke er i en critisk Overgang, men befinder sig i en rolig og ordnet Tilstand,

har sin Philosophie, der er Resultatet af alle de foregaaende Erfaringer og den Erkjendelse, hvortil de have ledet. Det er nemlig en vigtig Bemærkning, at Philosophien ikke kan indtræde, førend der er et Stof, som den kan bemægtige sig, ligesom, efter Naturens Orden, et Barn ikke kan fødes, førend der er beredet Næring for det i det moderlige Bryst. Vel er Philosophien, som Erkjendelse af den evige Idee, hævet over al timelig Afverling; men enhver bestemt eller enkelt Philosophie fremtræder i Tiden, og er knyttet til dennes Betingelser. Dens Stof ligger selvfølgelig ikke i det Tilkommende, som hverken er eller har været; den er ikke prophetisk, og kan, ja vil ikke være det. Heller ikke kan Stoffet være at søge i det Nærværende, fordi dette endnu ikke er afsluttet, og selvfølgelig tildeels falder indenfor det Tilkommendes Grændser; hvis det nemlig var afsluttet eller endt, saa hørte det til det Forbigange. Kun det Forbigangne er et færdigt, og altsaa et virkeligt Stof; men ved at bemægtige sig det Forbigangne, gjør Philosophien det til et Nærværende, idet den nemlig udtrykker den samtidige Menneskeheds høieste og dybeste Tanke derom. Saaledes bewirker den det Dødes Opstandelse til Liv. Hegel siger meget træffende, at først naar en Skikkelse i Livet er bleven gammel, træder Philosophien hen til den; "først naar Tus-

mørket udbreder sig, begynder Minervas Ugle sin Flugt *)."

En ikke mindre urigtig Mening, end den ovenfor berørte, er nemlig den, at Philosophien ikke er Menneskeheden's eget Bærk, men kun et Bærk af Philosopherne. Det Substantielle i Philosophien er Ideen, Sandheden, Fornuften; men Philosopherne ere ikke Skabere af Idee, Sandhed, Fornuft. Det Berlende er de forskellige Former, under hvilke denne uforanderlige Substans er fremstilt, altsaa de forskellige philosophiske Systemer; men ethvert af disse er et Product af sin Tidsalder, et Individ, som det Nærværende har født til Verden, men hvis Stamtafle rækker igjennem hele det Forbigangne. Ingen vil antage, at Religionslærerne selv have frembragt den Religion, som de lære; ja ei engang om Religionernes Stiftere vil man vove at paastaae dette, da man derved tillige maatte paastaae, at der ikke var Sandhed i nogen af Religionerne. Allermindst kunne vi som Christne antage, at Stifteren af vor Religion var dens Frembringer, thi han selv har jo udtryffeligt forkyndt sig som Sønnen, der var udsendt af Faderen. Men Faderen sendte ikke Sønnen, førend Tidens Fylde var kommen, d. e. da det Nærværende var endt og afsluttet, og følgelig hørte til det Forbigangne, til det Døde, da der altsaa var et Stof, det vil sige, en formløs

*) Philosophie des Rechts, S. XXIV.

Substans, som i Dannelsen af en ny Form kunde finde en Gjenoplivelse af det Døde. Dette Stof var det romerske Riges Cultur, der, som et Gjenfærd fra ældre Tider, havde tabt al Betydning i det Nærværende, og spøgende i Livet, just derved viste sig som tilhørende det Døde. Ved at forgude det Endelige, havde den romerske Religion lidt efter lidt affondret det Uendelige deraf, og skilt det Guddommelige fra det Menneſkelige; Ideen, Fornustien, Sandheden bleve til et hiinsides liggende Land; og den deraf følgende trostesløse Fordring var at erkjende Intetheden af alt det Endelige og Menneſkelige, eftersom dette var adskilt fra det Guddommelige, altsaa at opgive det Endelige, uden nogensinde at erholde det Uendelige til Erstatning. Under ſlige Omſtændigheder kan man ſige, at der var en indre Nødvendighed for, at det maatte blive anderledes, thi den beſkrevne Tilſtand var netop hvad ovenfor kaldtes en Mangel paa Tilſtand, en Crifis, en Borden, d. e. en Svæven mellem Væren og Intet, altsaa en Modſigelse, der, ſom enhver anden, maatte ophæves og gaae over til en virkelig Tilſtand. Den voldsomme Adſkilliſe af det Guddommelige fra det Menneſkelige, denne Crifis, hvori Menneſket følte ſig forladt af alle Guder, og det af gode Grunde, da ikke blot den ſtore Pan, men hele Gudeverdenen var død, indeholdt i ſig ſelv Nødvendigheden af at det Guddommelige maatte vende tilbage til Menneſket, og

saaledes det Endelige forsones med det Uendelige; det var en Nødvendighed, at det Guddommelige maatte som Menneske opslaae sin Bopæl mellem Mennesker. Medrette kan man derfor sige, at den christelige Religion var et Værk, ikke af Christus, men af Menneskeheden; just derfor var Sonnen udsendt, ikke af sig selv, men af Faderen, thi hvad der er Menneskeheden's Værk, er netop derved et Værk af Gud; det er saa langt fra, at der i denne Forening ligger nogen Modsigelse, at en saadan tvertimod først vilde fremkomme ved Adskillelsen, og da vedligeholde sig som uovervindelig.

Gaae vi længere tilbage i Tiden, finde vi ligeledes, at de tidligere Religioner vare paa samme Maade Resultater af endnu tidligere's Opøsning. Saaledes var den ægyptiske Religions formløse og gaadefulde Dunkelhed Betingelsen for de skjønne og klare Former i den græske; hvilket maaskee allerede er antydet i den ældgamle Mythe: at en Græker (Oedipus) dræbte den ægyptiske Sphinx, efter at have løst dens Gaade, hvis Indhold var: Mennesket, den frie, sig selv erkjendende Aand *).

Ogsaa i Kunst og Poesie forholder det sig paa samme Maade. Hver Tidsalder har sin, og alle sande Kunst- og Digterværker ere Tidsalderens, og følgerlig Menneskeheden's. Det er kun de flette og forfælede

*) Hegel, Philosophie der Religion, I, S. 376.

Bærker, som ere Kunstnerne's eller Digterne's egne, og medrette kunne kaldes disses private Eiendom, ligesom de Bøger, der henligge ulæste, ere Forfatterens Eiendom, men ikke Publicums.

Kunst, Poesie, Religion, Philosophie, disse Former for Menneskehedens høieste Tanke, kunne ikke skænke os noget egenlig Nytt, thi dette vilde forudsætte et Forhold af Individ til Individ, men ikke af Menneskeheden til sig selv; tvertimod, hvad de skænke os, er vort Eget og det Allercødeste; de forøge ikke vor Eiendom, men de aabne vore Dine for det, som vi allerede besidde.

Men ikke desmindre har Menneskeheden sine Repræsentanter, nemlig saadanne Individuer, hos hvilke dens Bevidsthed er vaagnet til den høiere Klarhed, medens den endnu meer eller mindre slumrer hos Mængden. Disse Repræsentanter kalde vi Kunstnere, Digtere, Religionslærere, Philosopher; vi kalde dem ogsaa Menneskehedens Lærere og Opdragere, og dette ere de i Sandhed, men ikke ved deres egen individuelle Kraft; de ere det kun derved, at de fremstille det Speil, hvori Menneskeheden seer sig selv, og bliver sig bevidst som sin egen Gjenstand. De have ikke Aanden af dem selv, men af Gud; men Guds Aand er Menneskehedens; vi maatte være flette Christne, isald vi adskilte hvad Christus har forenet, og derved vendte tilbage til den opløste, romerske Religions sidste Crisis.

Holde vi fast ved den Bestemmelse, at Philosophien ikke kan opstaae, førend der er et Stof forhaanden; fremdeles, at Stoffet maa høre til det Forbigangne, altsaa til det, hvis Form er opløst, følgelig til det Døde, som Philosophien, ved at bringe det i en ny Form, kalder tilbage til Livet og til Nærværelsen; saa indsee vi, deels at den nærværende Generation ikke endnu kan have sin Philosophie, fordi den selv er i en Crisis, det vil sige, i en Overgang, hvori Stoffet endnu er nærværende, altsaa ikke færdigt eller indlemmet i de Dødes Rige; deels, at denne Mangel er det, som Tidsalderens mangehaande modstridende Bestræbelser, undertiden bevidst, oftere ubevidst gaar ud paa at afhjælpe, endstjøndt dette Maal ikke kan naaes, førend den critiske Tid er overstaaet. Men i den selv, som i enhver Vorden, ligger den nødvendige Kraft til at ophæve sig, og blive en Tilstand; den critiske Gjæring har intet andet Maal end at frembringe sin egen Modsætning: den rolige Klarhed, der kan tjene til Speil for Ideen.

Men hvad hører til det Forbigangne, og hvad til det Nærværende? Dette Spørgsmaal kan ikke ved enhver Gjenstand absolut afgjøres, thi hvad der er nærværende for den Ene, kan være tilendebragt for den Anden. Ligesom nemlig det ene Menneske kan være en bedre Fodgænger end det andet, og saaledes have tilbagelagt den Vej, hvorpaa en Anden endnu besinder

fig, saaledes kunne ogsaa visse Erfaringer, Meninger, Anskuelser, Systemer for den Ene være henlagte ad acta, medens den Anden, som besinder sig midt i dem, endnu ikke har gennemgaaet den Crisis, der vil føre ham til samme Maal. Hvor kjendelig er ikke denne Overgang i de forskjellige Menneskealdrer? Barnet udstrækker sine Arme efter Maanen og Stjernerne, og vilde gjerne trække dem paa en Snoer, for at bære dem om Halsen. En kort Tid er tilstrækkelig til at indlemme dette Ønske i det Forbigangnes Rige; men hos det ældre Barn og hos Unglingen i de forskjellige Ungdoms-Perioder afværte idelig nye Bestræbelser, mellem hvilke den enes Død er den andens Fødsel, og som hver for sig lige saa lidt lade sig realisere, som det første barnlige Ønske. Først Manddommen pleier at bestemme sig en Virkefreds indenfor Grændserne af det Mulige; men Alderdommen faaer netop Tid til at anstille Betragtninger over, hvor mange af Manddommens Planer der ikke ere udførte, og som følgelig, just af denne Grund, hørte til det Umulige. I denne lange Række af forseilede Bestræbelser viser enhver enkelt sig oprindeligen som hvilende i det Tilkommande, men den gaaer umiddelbart over i det Forbigangne, uden at have bragt det til Eksistensen af det Nærværende.

Hvis altsaa i Menneskehedens gradvise Udvikling det ene Individ er forud for det andet, saa

følger det af sig selv, at de, som vi have kaldet Menneskehedens Repræsentanter, maae være i den forrest-Række, og at saaledes disse kunne betragte mange Stadier, paa hvilke Mængden endnu befinder sig, som tilbagelagte for dem, og for saavidt ogsaa — da de ere Repræsentanter — for Menneskeheden selv. Mængden, alt efter som den nærmer sig disse, eller kommer langt bag efter dem, indtager forskjellige Standpuncter, hvis Beliggenhed selv bestemmer det varierende Forhold imellem det Forbigangne og det Nærværende. Vil man i denne Mangfoldighed igjen betragte Forskjellene under to store Hoved-Synspuncter, da kunne vi dele Individerne i de dannede og de udannede, af hvilke hine ligeledes kunne betragtes som Menneskehedens Repræsentanter, men ligesom i et større og folkeligere Kammer, en Art af Underhuus, i Modsætning til det aristocratiske, mindre talrige Kammer, der udgjøres af dem, som vi egentligen gave Navn af Repræsentanter; hvorimod de Udannede, indskrænkede til det blot individuelle Liv, ere udelukkede fra al anden Repræsentation, end den af deres egne Personer.

Kaste vi da et Blik paa den nærværende Tid, saa finde vi for det Første, at visse Bestræbelser, som hos de Udannede have Nærværelsens Liv og Diebliftets Interesse, betragtes af de Dannede som et sluttet Stof, henhørende til det Forbigangne. Det

mærkeligste Exempel herpaa er vore hyppige theologiske Stridigheder, som udelukkende føres til Opbyggelse for de Udannede, medens de Dannede, som ere komne over dette Standpunct, næsten ikke afficerer deraf, men have deres Himmel og deres Helvede i den politiske Gjæring. Vel maae Ordførerne for begge de theologiske Partier selv regnes til de Dannedes Klasse, men dette forandrer ikke Tingene, thi da det angribende Parti henvender sig til den udannede Mængde, saa maa Forsvaret være rettet imod samme Punct. De Dannede vide meget vel, at Bogstavtro og Kjettermageri ere Gjengangere fra en forbigangen Tid, uden Kjød og uden Blod, men de have den samme Frygt for dem, som man har for Spøgelse, der i det Mindste kunne drille de Levende, ved at blande sig i Livets Anliggender, og derfor ynde de den saakaldte Rationalisme, fordi denne strøer Hørfro for deres Døre, og saaledes holder Spøgelse ude. Men videre gaar heller ikke deres Venskab for den; i sig selv er den dem ligegyldig, thi de have en Følelse af, at selv den hører til det Forbigangne, og i det Høieste kan gjøre Nytte som et gammelt rustet Sværd, hvoraf man betjener sig, indtil man faaer smeddet nye Vaaben. Den Underste, hvori Rationalismen staaer, er nemlig af en blot negativ Natur: man betragter det Gamle som en hvort Krigshær, der skal beskytte os mod det endnu Eldre; naar dette først var totalt tilintetgjort, og man

havde faaet Fædretider, saa var det bedst at give Hæren Afsked. De dannede Mennesker i vore Tider ere saaledes ingenlunde Rationalister, og hvorledes skulde de ogsaa kunne være det? Rationalismen er kommen til det Resultat, at Gud er urandsagelig, og ikke kan erkjendes; og under dette Resultat vil den vedligeholde Religionen; men Menneskene have været consequentere, thi de have taget Resultatet allene, og beholdt det, og efterat de saaledes have skilt Kirken ved dens Tag, stræbe de nu at holde den udenfor deres drømte Republik.

Det nytter nemlig ikke, at vi ville skjule eller besmykke Sandheden; vi maae tilstaae os selv, at Religionen i vor Tid for det Meste kun er de Udannedes Sag, medens den for den dannede Verden hører til det Forbigangne, til det Tilbagelagte. Dette sørgelige Resultat var allerede opnaaet inden den første franske Revolution, som kun bragte det nærmere til Bevidstheden, og bevirkede, at en stor Masse af de Udannede gik over i de Dannedes Klasse, thi de Dannede ere i den nyere Tid de Politiserende, og ved Revolutionen bleve næsten Alle til Politikere. Politiken er nemlig i vore Tider den Nærværelse, hvori den dannede Verden lever; men just fordi den er det Nærværende, er dens Stof endnu ikke færdigt, idetmindste ikke for dem, som leve i denne Nærværelse, thi et andet Spørgsmaal er, om ikke de, som udgjøre

hvad der ovenfor kaldtes Menneskehedens Overhuus, ere komne saavidt, at de kunne betragte det politiske Spørgsmaal som besvaret, og den dannede Mængdes ucritiske Forestillinger om Friheden som et færdigt Stof til en ny og høiere Form. Hvad de under alle Omstændigheder maae indsee, er, at Tidsalderens politiske Character selv udgjør dens Crisis, og følgerig er en Modsigelse; thi efter at have bortkastet Religionen, altsaa Erkjendelsen af det Uendelige, har den kun endelige Bestemmelser tilbage, og med disse vil den ikke desmindre opbygge en evig Stat og en evig Forfatning. Det er derfor ogsaa i Følelsen af denne Modsigelse, at de Bedre have vendt tilbage til den forfastede Religion, men til ingen Nytte, thi de selv kunne umuligen faae de forbigangne Tiders Tro, men gjøre i det Høieste som visse Kjøbmænd, der, naagtet de ere nær ved Fallitten, dog ikke vove at tilstaae dem selv deres Fattigdom; og med deres Tilhængere seer det endnu tvivlsommere ud, thi for disse er Religionen nu bleven til en Modesag, men en Modesag er aldrig en alvorlig Sag, og den er desuden kun bleven det for de Fornemme, ikke for de Dannede.

I en ulykkelig Tidsalder — og en critisk Tidsalder er altid ulykkelig — har man en dunkel Følelse af det Manglende. Hvad er da rimeligere, end at Mange kalde Religionen, denne gamle Trøster, til Hjælp? Men neppe er det fleet, før den selv inddrages i

Striden; den bliver Part i Sagen, iftedetfor som Fredsmægler at staae over alle Parter, og de Stridende ende med at sætte den paa Døren, som en ubuden tredie Mand, der blander sig i Andres Tvist. Man betænke, om der mellem vor Tids ærlige Troende — det vil sige: dem, som kun lyve for sig selv, men ikke for Andre — findes en Eneste, der ikke, isald man kunde bevise ham Guds Tilværelse og Sjælens U dødelighed saa klart, som man beviser en mathematisk Sætning, vilde med Begjærlighed, ja med Taknemmelighed gribe Beviset, og føle sig uendelig lykkeligere end tilforn? Bilde han ikke tilstaae, at først nu havde han Visshed, medens det, som han tilforn kaldte den faste Tro, ikke var Andet end et Haab, og følgelig en Tvivl? Men det er let at indsee, at de omtalte Sandheder ikke kunne bevises for Andre end dem, som allerede vide dem; thi et Beviis er stottet paa Grunde, disse igjen paa foregaaende Grunde, og saaledes fremdeles enten i en uendelig Række, hvori altsaa ingen Visshed er at opnaae, eller indtil visse Grændsepuncter, hvilke man, ligesom Axiomerne i Geometrien, tillægger umiddelbar Visshed. Men hvad skulde det være for en Sandhed, som havde umiddelbar Visshed, naar Guds Tilværelse ikke har det? Er det da ikke en Urimelighed at fordrø Beviis for det, hvori alle Beviser ere grundede? Skal altsaa Guds Tilværelse fremkomme som Resultat i et Beviis, saa maa den selv være Præmissen

i Bevist; eller: for at være det Sidste, hvormed man ender, maa den være det Første, hvormed man begynder. Da dette er meget indlysende, see vore Tiders Troende ogsaa med Foragt paa de saakaldte philosophiske Beviser, hvorimod de gjerne vilde have en Aabenbaring fra Aandeverdenen, i den crasse Tanke, at det sandselige Phænomen kunde lære dem hvad Videnskaben ikke er istand til bibringe dem. Men de betænke ikke den Modsigelse, hvori denne Tanke indvikler dem. Hvis man i vor Tid ikke troer Fornuften, da troer man langt mindre Sandserne; og om der end skeete Mirakler paa Mirakler, vilde vor Scepticisme snart blive færdig med dem. At Christus er opstaaet fra de Døde, vilde vi heller end gjerne troe; Ulykken er kun, at vi ikke selv have seet det. Men kan vi da et eneste Dieblif indbilde os, at vi vilde troe det, ifald vi virkelig saa det? Skulde Sandserne, der saa ofte bedrage, forekomme os at være et paalideligere Vidnesbyrd, end Historien? Og skulde især den sandselige Erfaring forekomme os som umiddelbar vis og udisputabel paa samme Tid, som Visheden om det Guddommelige forlanges fremkaldt ved et Beviis? Hvis Christus vendte tilbage til de nuværende Christne, vilde han neppe blive synderlig bedre behandlet af dem, end fordem af Tønderne. Korsfæste ham, vilde man vel ikke, siden Torturen er affkaffet; men vore Læger vilde angive

ham som Quakfsalver, vore Jurister som Forstyrre af den borgerlige Orden; og Theologerne, disse hans fødte Forsvarere, hvorledes vilde vel de tage imod ham? De Orthodore vilde kalde ham en falsk Lærer, og Rationalisterne en Sværmer.

Gaaer det saaledes med Religionen, da vil det ikke staae meget bedre til med Kunst og Poesie, disse Sphærer, i hvilke Mennesket ligesaavel som i Religionen skulde have den umiddelbare Visshed om det Guddommelige og Evige, og nyde som nærværende hvad man ellers under Navn af det andet Liv venter paa som et tilkommende. Det er kun under Forudsætningen af hiin Visshed, at Kunst og Poesie have en sand Eksistens, og at deres Virkninger, selv i den profaneste Skjæmt, kunne forklares. Men naar den dannede Verden har affkaffet Religionen, kan man ikke vente, at dennes Søstre skulde gjælde Stort. Kunst og Poesie kunne i det Høieste kun være en behagelig Luxus; og selv om man, efter Romernes Exempel, i visse Lande sætter Skuespil i Klasse med Brød, saa har det kun den Betydning, at Luxus nuomstunder hører til Livets første Fornødenheder. Det er endda et Spørgsmaal, om ikke Religionen staaer sig bedre ved at være affkaffet, end Kunst og Poesie ved at tolereres; det er et Spørgsmaal, om disse, der staae saa høit over alle politiske Bestræbelser, som det Uendelige over det Endelige, ei ere dobbelt forure-

tede ved at ned sættes til en simpel Recreation i det politiske Livs Alvorlighed. Dog hvorom Alting er, Tolerancen mod Kunst og Poesie er at foretrække for Intolerancen mod Religionen, thi den er dog et Glimt af et høiere Liv, og en Spire til en ny Tilstand. Lad end den alvorlige, politisk raisonnerende og politisk handlende Borger være uvidende om, at hans egenlige Liv er i det, som blot synes at adspredde ham; den Tid vil komme, da han vil faae Dinene op. Men Tiden er endnu ikke kommen. Heller ikke er det Kunst og Poesie, som ville gjøre Ende paa den nuværende Forvirring; det er allerede store Ting, om de, uden at deres Venner mærke det, kunne vedligeholde en hemmelig Forbindelse med det Uendelige. Dersom de offentlig bekjendtgjorde denne, saa vilde deres Slægtskab med Religionen blive alt for kjendeligt, og vore Politikere, der allerede have udelukket denne, vilde snart gjøre ligesaa ved hine.

Hvad er det da, som vil ordne det nuværende Chaos? eller, for at bruge et Udtryk, der ikke saa let kan misforstaaes — thi det ordnende Princip kan ikke være noget Ny, som kommer til det Bestaaende, ikke en deus ex machina, men maa være indeholdt i det gjærende Stof, og udvikle sig deraf — hvilket er det Maal, hvorhen den nuværende Forvirring stræber? hvilken er den Eenhed, hvortil den nuværende Differens vil udvikle sig? — Svaret er, efter alt det

Foregaaende, let: Det er Philosophien, som skal gjøre Ende paa Forvirringen; det er mod den, at de stridende Kræfter ere henvendte. Thi Sandhed er paa eengang Philosophiens Indhold og Form; den er fremdeles dens eneste Indhold og dens eneste Form; Philosophien er Sandheden selv, og intet Andet end den; og Sandhed er til alle Tider den eneste uanfægtede Magt. Man kan tvivle paa Gud; man kan, som Atheist, fuldkommen benægte ham; alt dette er muligt, men Sandheden kan man hverken betvivle eller benægte. Hvis man benægter Gud, saa skeer det, fordi man sætter Sandheden i denne Negation. Man kan handle slet; man kan, som Forbryder, opoffre det Gode for det Onde; det skeer da ligeledes under Sandhedens Anerkjendelse, idet man sætter Sandheden eller det Gode i det, som Loven kalder det Modsatte. Man kan paaftaae, at Mennesket Intet kan erkjende, at Sandheden følgerlig ikke er for Mennesket; men selv da maa man betragte denne Sætning ikke blot som en Sandhed, men som den eneste Sandhed, d. e. som Sandheden selv. Saavel i det Theoretiske, som i det Practiske kan man bortraisonnere det Uendelige, og leve i blot endelige Bestemmelser; men da sætter man Sandheden i det Endelige, og betragter det Uendelige som dens Mod-sætning. Sandheden er saaledes det Løsen, som forener Menneskeheden under alle mulige Divergenfer;

det er den eneste Magt, som Ingen under nogensomhelst Omstændighed vil unddrage sig; thi ihvor modstridende vore Meninger end ere, saa komme de dog deri overeens, at de kun under Forudsætning af den Sandhed, som de indeholde, gjøre Fordring paa Gyltighed. Det er i denne Betydning, at man kan sige, at Philosophie staaer over Kunst, Poesie og Religion, uagtet den, ligesom disse, har det Uendelige til sin Gjenstand; thi da den Form, hvori den fremstiller denne Gjenstand, er Sandheden, saa have alle andre Former af det Uendelige deres Retfærdiggjørelse heri. Philosophien er følgelig den øverste Dommer, hvis Autoritet Ingen vil underkjennde; thi selv naar man skjænder paa Philosophien, som en tom og til Intet førende Disciplin, mener man kun visse bestemte philosophiske Systemer; og selv i den Bebreidelse, man fremfører mod disse, ligger Anerkjendelsen af den sande Philosophie, som skal ophæve dem. Thi selv om man benægter Muligheden af en saadan, saa er Erkjendelsen af denne formeentlige Sandhed selv den sande Philosophie. Hvis altsaa Kunst og Poesiemen især Religionen, ere opgivne i den nuværende Crisis, da er det ikke dem, som dennegang ere falskede, til at ende den; men Råden er nu kommen til det, som Mennekeheden aldrig kan opgive, uden at opgive sig selv: Sandheden, d. e. Philosophien. Thi vel indeholde Kunst, Poesie og Religion den samme

Sandhed, som Philosophien, men ikke i Sandhedens egen Form: I hine er nemlig Sandheden som Substans, og har da sine forskjellige accidentelle Former; men i denne er Sandheden som Begreb, og Begrebet har kun een Form, ligesom Materien.

Allerede i Begyndelsen af Afhandlingen blev bemærket, at critiske Overgange indtræffe i Menneskeheden's Udvikling, naar Erkjendelsens Gjenstande have udvidet sig, saa at de ikke længere passe i den Form eller i det System, som før indbefattede dem; de sprænge altsaa den gamle Form, og arbeide nu blindt og chaotisk, indtil den nye har dannet sig. Og virkelig er dette det Tilfælde, hvori vi for Diebliffet befinde os. Det er tilstrækkeligt at nævne den Udvikelse, som Naturvidenskaberne og Politiken have erholdt, og som ikke kunde opnaaes uden ved Indskrænkning af Religionen og Tilfidesættelse af Kunst og Poesie; thi Naturvidenskaber og Politik, disse tvende Bestræbelser, hvorom det nuværende videnskabelige Liv dreier sig (endsskjønt den første af dem allerede selv begynder meer og meer at betragtes som underordnet den anden), ere Bestræbelser i det Endelige, hvorimod Kunst, Poesie og Religion ere Realisationer af det Uendelige; og uagtet nu vel disse tre Virksomheder fremstille det Uendelige som realiseret i det Endelige, saa ligger det dog i den accidentelle Bestaafenhed af deres Former, at den Endelighed, som de lægge til

Grund, blot kan være den abstracte, eller Endeligheden i Almindelighed, saa at de aldrig kunne udtømme den uendelige Mængde af endelige Bestemmelser, som udgjøre det Endelige. Den Forsoning af det Uendelige med det Endelige, som Religionen fremstiller, og som Kunst og Poesie ligeledes fremstille, skjøndt i andre accidentelle Former, kan altsaa, med Hensyn paa vore nuværende Bestræbelser, ikke blive meer end en Forsoning af det Uendelige med Natur og Stat i Almindelighed, men ikke med de uendelig mange bestemte Details, hvori hine Endeligheder have deres Eksistens. Den specielle Undersøgelse af Naturlovene og af Statsforholdene maa nødvendig forblive fremmed for Kunst, Poesie og Religion, og selvfølgelig forblive disse ligeledes fremmede for hiin. Her indtræder altsaa det omtalte Tilfælde: at Udvidelsen af Erkjendelsens Gjenstande (hvilke, eftersom de kunne modtage en Udvidelse, ere endelige) sprænger Formen af det Bestaaende, og da Formen selv er det Uendelige, saa viger paa denne Maade det Uendelige bort fra det Endelige, og bliver til et hiinsides liggende, ubekjendt, uopdageligt og uopnaeligt Land. Men ligesaa vel kan man tvertimod paastaae, at dette fjerne Land, just fordi det er uendelig fjernt, er bekjendt, opdaget og opnaaet; thi ved at gjøre det Uendelige til Modsetningen af det Endelige, gjør man det til den samme Bestemthed som dette, altsaa til det En-

delige selv, altsaa til det, i hvis Grund vi ere rodfæstede, og i hvis Nærværelse vi leve. Med større Sandhed kunne vi derfor sige, at det Uendelige er tilintetgjort, eller at Gud virkelig ikke er til i den Tidsalder eller i det Land eller i det Menneske, som ikke troer paa ham; thi naar Gud ikke er i Bevidstheden, saa kan han blot eksistere som en slumrende Gud, altsaa kun i den blinde Fornuft, som opfylder den ubevidste Natur, hvis evige Love ere det sidste Tilflugtssted, hvorhen den menneskelige Vilkaarlighed ikke kan trænge.

Skal altsaa det fra vore endelige Forhold bortvegne Uendelige gjenvindes, saa maa det skee derved, at hine Forhold sees i deres Sandhed, d. e. at de erkjendes som stræbende mod Philosophien. Hvad der tilforn har kunnet tilveiebringe en Forsoning af det Guddommelige med det Menneskelige, formaaer det ikke længere, fordi Erkjendelsen af det Menneskelige, saa at sige, er voret Erkjendelsen af det Guddommelige over Hovedet. Religion, og ligeledes Kunst og Poesie, maatte, fordi de ikke formaae at sætte sig ind i Tidsalderens Bestræbelser, nødvendigen sætte sig ud over dem; men hermed vilde Tidsalderen ikke være tilfreds, thi hvad den kæmper for, vil den ikke lade sig rane, og heri har den Ret, da det Uendelige nu, ligesom før, maa vindes ved de endelige Bestræbelsers egen Udvikling, ikke ved deres pludselige

Standsnings. Kun Philosophien formaaer at gaae ind i de mange Details af vore endelige, især politiske Formaal; kun den formaaer at see deres Retning mod det Uendelige, og ved denne Erkjendelse at klare det Dunkle i dem. Herved bliver ene den istand til at ophæve dem, uden at tilintetgjøre dem; tvertimod, i deres Ophævelse til det Uendelige stadfæster den netop deres Gyldighed. Paa denne Maade bliver vor endelige Stræben indpodet med det Uendelige, det Mennefskelige med det Guddommelige, og Indskrænkningen er forsvunden; vore Videnskaber blive til Philosophie, og vore Stater gjenvinde den ordnende Form.

Men ligesom Philosophien stadfæster vore endelige Bestræbelsers Retmæssighed, ved nemlig at vise, hvorledes det Uendelige er deres Maal, saaledes indsætter den igjen ved samme Handling det Uendelige i dets Rettigheder, ved nemlig at bestemme det som Maalet, og derved ligesom skjænke det en Eiendom i den virkelige Verden. Det er saa langt fra, at Philosophien vil gjøre Kunst, Poesie og Religion overflødige, at den tvertimod vil skaffe dem Anerkjendelse i Virkeligheden, og gjøre dette for sin egen Skyld, eftersom den ikke kan undvære dem. Hvis de for Diebliffet savne denne Anerkjendelse, da har det ikke sin Grund deri, at man tvivler paa Sandheden som Substans, men kun deri, at man tvivler paa, at den er indeholdt i de acciden-

telle Former, i hvilke hine Virksomheder fremstille den. Det kommer altsaa an paa at opfatte hine tre aandelige Sphærer som et virkeligt Substantialitets; Forhold, det vil sige, at begribe dem, eller at fatte dem i deres Begreb; men idet man hæver sig til Begrebet, har man hævet sig over Substantialiteten; man er da kommen ud over de vekslede, accidentelle Former, og har naaet den eneste og nødvendige Form, som er identiff med sit Indhold, nemlig Begrebets Form, som er Begrebet selv, Sandheden, som selv er Sandhedens Form. I Philosophien erholde saaledes Kunst, Poesie og Religion deres Retfærdiggjørelse; og Philosophien documenterer sin egen Gyldighed ved at documentere hines, hvorfor der ogsaa ovenfor blev sagt, at den selv ikke kunde undvære dem; thi skal den netop derved vise sig som Philosophie, at den i det Substantielle seer Begrebet, saa kan den ligesaa lidt undvære hiint, som noget andet Moment i sin Udvikling.

Men — vil man maaskee indvende — dersom Kunst, Poesie og Religion skulle gjenvinde den Betydning, som de fordum have havt for Menneskeheden, maa dette da ikke skee ved deres egen uendelige Kraft? Hvorledes er det tænkeligt, at de ikke ved denne, men ved en udenfor dem værende Autoritet, Philosophien, skulde kunne indsættes i deres tabte Retligheder? — Herpaa svares, at Philosophien ikke er udenfor dem, men i dem, at den er deres egen immat-

nente Kraft, som de kun selv behøve at udvikle. De indeholde alle Tre Sandheden, og følgerlig Philosophien; denne er deres fælleds Substans, og det er ved denne, at de tilforn have forkyndt deres guddommelige Herkomst. Men Substansen er den dunkle, under sine Accidenser tilhyllede Sandhed. I foregaaende Tidsalder, da saa Meget, som nu har udviklet sig, endnu var indhyllet i en dunkel Spire, kunde den dunkle Substans selv være et tilstrækkeligt Lys i dette Mørke. Men ligesom det Lys, der skinner for os om Natten, neppe bemærkes ved Dagens Straaler, saaledes maa i en Tidsalder, hvor saa meget Andet har udviklet sig af sin Spire, Sandheden, saalænge den er Substans, og følgerlig i accidentel Form, skinne med et mat Lys; og medrette fordrer altsaa Tidsalderen, at den skal udvikle sig af sit Svøb, for at blive den nøgne, den gjennemsigtige Sandhed, der har bortkastet sin accidentelle Klædedragt, saa at dens Form ikke længere tilhyller den, men, som Nogenhed, viser, ja er den selv. Ved denne Handling documenterer den, at den virkelig var Substansen; thi hvis Kunst, Poesie og Religion ikke kunde udvikle sig til Philosophie, saa vilde det sige med andre Ord, at Substansen ikke kunde udvikle sig til Begrebet, og at den følgerlig ikke var Substans. Da vilde hine høiere Virksomheder være substansløse, d. e. indholdstomme, og altsaa ikke være det, hvorfor vi have anseet dem, men tvertimod

være falske Retninger af den menneskelige Aand. Vilde de altsaa i en Tidsalder, som forlanger at erkjende hvad de forrige have følt og troet, vise deres gyldige Adkomst, saa maae de lægge deres Sandhed for Dagen, d. e. udvikle sig til Begrebets Form, hvori de selv kunne begribes; kun derved faae vi Bished om, at vor Følelse, vor Tro ikke var tom, men virkelig opfyldt med det substantielle Indhold; og det er selvfølgelig saa langt fra Erkjendelsen, at ville gjøre Ende paa Følelsen og Troen, at den tvertimod vil befæste disse, thi først naar vi vide, at de indeholde Sandheden, kunne vi uforstyrrede overlade os til dem.

Hvad nemlig isærdeleshed Religionen angaaer, da falder den for saavidt sammen med Philosophien, som den selv indeholder denne; men forsaavidt denne er et Indhold i den, mod hvilket den selv udgjør Formen, er den derved forskjellig fra Philosophien, som fremstiller det samme Indhold, men i dets egen, fra Indholdet ikke forskellige Form, og altsaa ikke som et Indhold. Idet man nu betragter Religionen som forskjellig fra Philosophien, betragter man den i dens egen bestemte Form, hvorved den adskiller sig fra denne. Religionens Form er altsaa, for saa vidt, Religionen selv, det, hvori denne bestaaer, eller dens Væsen; men paa den anden Side er Formen, som accidentel, og modsat det substantielle Indhold, selv uvæsentlig; saa at Religionens Væsen kan siges at være

det Uvæsenlige. Da fremdeles Religionens Form er en bestemt Form, imod hvilken maa sættes andre ligesaa bestemte Former, medens Philosophiens derimod er Formen selv, i sin Uendelighed, eller som eneste Form, hvori alle bestemte Forskjelligheder ere ophævede; og da nu endvidere det Endelige netop er det Bestemte, d. e. det som udelukker alle andre Bestemtheder: saa følger heraf, at Religionen, uagtet den, ligesom Philosophien, har det Uendelige til sin Gjenstand, ikke desmindre, for saavidt som den er forskjellig fra Philosophie, fremstiller det Uendelige fra Endelighedens Standpunct. Da altsaa det Characteristiske ved Religionen (i dens Modsætning til Philosophien), dens Natur eller dens Væsen er sat i dens Bestemthed, Endelighed, Grændse eller Indskrænkning, saa er det Religionens Natur at være en bestemt Religion. Vel er ogsaa Philosophien i ethvert af sine Systemer en bestemt Philosophie, men denne Accidentalitet er uvæsenlig for Philosophien, medens den er væsenlig for Religionen. Systemernes Forskjellighed ophæves i selve Philosophien, og ethvert System er kun derved philosophisk, at det indeholder meer end sin egen Bestemthed; men de forskjellige Religioner ophæves ikke i selve Religionen, eftersom denne, der just bestaaer i Bestemtheden, derved selv vilde ophæves. Man kan benægte alle de philosophiske Systemer, men i denne Benægtelse ligger, at man indrøm-

mer Philosophien selv; derimod kan man ikke benægte alle de enkelte Religioner, uden at benægte Religionen selv; thi kun Den, som har en vis bestemt Religion, har Religion i Almindelighed. Ligesom de forskjellige philosophiske Systemer ere — som forhen bemærket — alle den samme Philosophie paa forskjellige Udviklingsstrin, saaledes indeholde vel ogsaa alle Religioner den samme Gud, og følgelig den samme Sandhed, og heri er Religion identisk med Philosophie. Men da Forskjellen imellem begge ligger deri, at Religionen gjør det Accidentelle til det Væsenlige, saa bliver Forskjellen mellem de forskellige Religioner en væsentlig Forskjel (eftersom den er grundet i det Accidentelle), saaledes at naar en vis bestemt Religion erklæres for den sande Religion, maage de andre nødvendigen erklæres for falske, — et Forhold, som ingenlunde finder Sted mellem de forskellige Philosophier. Naar man altsaa anpriser den christelige Religions Tolerance, saa kan man for saa vidt have Ret, som den er langt fra at fordre de andre Religioners Befjendere forfulgte med Ild og Sværd; men forstaaer man ved Tolerancen, at den indrømmer de andre Religioner det samme substantielle Væsen, som den selv besidder, saa tager man aabenbart feil; i denne Betydning er den ikke tolerant, og kan og skal heller ikke være det, thi den maa, som enhver Religion, sætte sit Væsen i den accidentelle Forskjel, som finder Sted imellem den og andre.

Et andet er derimod det Forhold, hvori Kunst og Poesie staae til Philosophien. Disse fremstille ikke — saaledes som Religionen — det Uendelige fra Endelighedens Standpunct. Hos dem er derfor den accidentelle Form det Uvæsenlige. Muserne ere Søstre: den ene Kunst, den ene Digtart staaer ikke fiendtlig imod den anden; alle ere lige gode, thi de have alle det samme substantielle Væsen. Herved adskille de sig fra Religionen, og stemme overeens med Philosophien. Men deres Forskjel fra denne maa heller ikke oversees: Den accidentelle og uvæsenlige Form, hvorved Kunst- og Digtarterne adskille sig, er for hver enkelt af disse igjen den væsenlige Form (den Form, der sættes mod Materien, ikke mod Substansen); saaledes er den i hver af dem den eneste eller nødvendige Form, og ligesaa væsenlig som selve deres Væsen. (Farver, Toner, Sprog o. s. v.). Men ikke desmindre kan den være ufuldkommen, d. e. adskilt fra Væsenet (Formen adskilt fra Stoffet), saa at der hører Færdighed og Virtuositet til at forene dem. Herved sættes Kunst- eller Digtværket ind under Categorien af den uendelige Nærmelse til et Ideal; og herved ere Kunst og Poesie forskellige fra Philosophie, hvori Stof og Form, Tanken og dens Organisation ikke kunne adskilles, fordi de ere Eet, og Idealet folgelig ikke søges, men er oprindeligt realiseret.

Philosophien er saaledes den Grund, hvori alle vore saavel endelige, søm uendelige Formaal finde deres Sandhed, og derved deres Nødsnødvendiggjrelse og Forbring paa Gyldighed. Naar man erkjender, at Sandheden er det fælleds, substantielle Indhold, som forener dem, medens det, som adskiller dem, kun er deres accidentelle Form — og dette erkjender man, ved at begribe dem, d. e. ved at fatte den fælleds Substans som Begreb, hvori den accidentelle Form med sine Forskjelligheder ophæves, og dette er Philosophie — saa ville de alle bestaae fredeligen ved Siden af hverandre, thi da er ethvert af dem bestemt ved sin Grændse, og i denne Begrndning har det sin Frihed, sin Sikkerhed for, at den ligesaalidt vil overtrædes af de andre, som det selv vil overtræde disses; og det eneste Ubegrndse er da Sandheden, hvori alle hine Begrndninger hvile i ophævet Selvstændighed, og derfor i rolig Tilværelse. Thi ligesom i den legemlige organiske Verden Sygdom indtræder, naar en enkelt Virksomhed, et Moment i Livet, vil gjøre sig gjældende som det Hele, medens Livet selv er den eneste Virksomhed, som har denne absolute Ret, saaledes er ogsaa den moralske Verden syg, naar endelige Virksomheder, om end paa forskjellig Maade eller i forskjellig Grad endelige, f. Ex. Politisk og Religion, ville hver for sig gjøre sig til det Uendelige, det Eneste, medens kun det moralske Liv, Sandheden, virkelig er det Uende-

lige og det Eneste. Enhver Sygdom er en Crisis, og under denne sidste Benaevnelse blev ogsaa Tidsalderens Character angiven, ligesom der bemærkedes, at den, saalænge den var i sin Crisis, ikke kunde have sin Philosophie. Men paa den anden Side kan dens Crisis heller ikke ophæves undtagen ved Philosophien. En Sygdom kan ikke ophøre, førend Sundheden er indtraadt, men Sundheden kan ligesaalidt indtræde, førend Sygdommen er ophørt. Denne Cirkel finder Sted i al reel Virksomhed; og det er kun en Misforstaaelse, naar man troer, at Noget er det absolut Første deri; thi hvad som er det Første, maa just yttre det derved, at det er det Sidste; og omvendt. Ethvert sandt Resultat er sin egen Forudsætning, enhver sand Slutning sin egen Præmiss. Philosophien kunde ikke være det Sidste, hvori alle endelige Virksomheder tabe sig, dersom den ikke var det Første, hvorfra de alle udsprang, som af deres substantielle Grundlag. Kun ved denne Indsigt kan man forstaae, at Kunst, Poesie og Religion indeholde den samme Substans, som Philosophien; thi hvorfra skulde de have faaet den, om ikke fra denne? Fra Philosophien have de modtaget den, og til Philosophien levere de den tilbage. Have vi altsaa forhen betragtet Tidsalderens nuværende Crisis som stræbende mod Philosophie, og søgende sin Ophævelse i denne, saa maae vi nu, for at fuldstændiggjøre Sand-

heden, tilføie, at det er Philosophien selv, som har fremkaldt denne Crisis, eller at det er den, som fører de afvigende Retninger tilbage til deres Udspring. Tidsalderens critiske Overgang er altsaa en saadan, som skal frembringe Tidsalderens Philosophie; men da det er denne, som har fremkaldt hiin, saa maa den selv være tilstede derved; eller med andre Ord: det Frembragte er her det Frembringende, og det Sogte er det Fundne. Det er fundet, fordi et Par af Menneskehedens øverste Repræsentanter i vore Tider allerede have fremstillet det i Menneskehedens Navn; det søges, fordi Fleertallet af de Dannede endnu ikke har tilegnet sig det, ikke er sig det bevidst.

Göthe og Hegel ere upaatvivlelig de to største Mænd, som den nyere Tid har frembragt; ingen Andre fortjene i den Grad at kaldes vor Tids Repræsentanter, thi i deres Værker er vor Tids hele aandelige Liv, som tilværende og nærværende, d. e. indbefattende det Tilkommande i Eenhed med det Forbigangne, concentreret. Derfor, uagtet de nu begge ere bortkaldte fra deres jordiske Liv — og det næsten samtidigen, ligesom ved et besynderligt Tilfælde, der i denne sidste Omstændighed vilde fuldende Parallelen imellem dem, om end den Ene kun syntes at følge den regelmæssige Naturs Bud, medens den Anden bortreves maaskee paa Culminationspunctet af sin Virksomhed — er det dog saa langt fra, at de

allerede høre til det Forbigangne, til det Døde, at de tvertimod, som de meest nærværende af alle Aander, først af den tilkommende Slægt fuldkomment ville forstaaes og fattes. Hvad Hegel angaaer, da ere de fleste enige herom, da de aabenhjertigt bekjende, at de ikke forstaae ham; men at Gøthe i Grunden er ligesaa lidt forstaaet, sees, om aldrig af andet, saa deraf, at Poesien, til Velbehag saavel for Digterne som for Publicum, drives i en Mængde af underordnede Retninger, hvilke fra den gøthiske Poesies Standpunct ere forbigangne og tilbagelagte, og over hvilke denne er hævet, ligesom Ideen over alle sine underordnede, endelige Udviklingsstrin. At vor dannede Læseverden ikke desmindre kan finde Behag i Gøthe, uagtet den egentlig ikke forstaaer ham, maa vel især søges i den Omstændighed, at han er Digter, thi Poesien fremstiller ikke Sandheden i dens egen, men i en accidentel Form, saa at man kan holde sig til denne, og saaledes opfatte exoterisk hvad først den esoteriske Betragter seer i det rette Lys. Men i saa Fald er der ikke stor Grund til at sætte Gøthe høit over andre Digtere; og man kan derfor ogsaa være temmelig vis paa, at hvor man hører denne entusiastiske Uttring, er den sjelden meent alvorlig, men kun et Echo af visse critiske Coryphæers Dom.

Hvad der adskiller Gøthe fra alle samtidige Digtere, er det Samme, som adskiller Dante og Calderon

hver fra sine Samtidige: nemlig at de fremstille deres Tidsalder's Philosophie, for saa vidt som Poesien kan gjøre det, uden at fornægte sin eiendommelige Natur (og herved er at erindre hvad ovenfor blev bemærket, at Poesien ikke i den Grad, som Philosophien selv, kan gaae ind i Detaillerne af vore endelige Formaal). Hine tre Digtere ere maaskee, siden Videnskabernes Gjenfødelse, de eneste, om hvilke dette gjælder, og saaledes de Eneste, hvilke man medrette kan kalde speculative Poeter. Thi vel er al sand Poesie gjennemtrængt af den speculative Idee eller Sandheden; og vel er den altid idealistisk, eftersom den lader det Endelige tabe sig i det Uendelige, eller fremstiller hiint ikke for dets egen Skyld, men som et Behov for Fremstillingen af det Uendelige; men heraf følger ikke, at det Samme gjælder om Poeterne, thi disse ere ikke saa fornuftige som Poesien, men ere mangengang Realister, der ikke selv vide, at deres Poesie er idealistisk. (Realisme er nemlig den Anskuelse, som bliver staaende ved Tingene, som endelige; Idealisme er derimod Overbeviisningen om deres Ophevelse i Ideen, i det Uendelige). Man vil da indsee, at uagtet Poesien i sig selv, og tiltrods for alle dem, som udøve den, er idealistisk, kan man ikke desmindre inddele Poeterne i Realister og Idealister, og at det kun er de Sidste, som have Bevidsthed af saavel hvad Poesien, som hvad de selv ere. De idea-

listiske eller speculative Poeter ere nemlig selv Philosopher, og fremstille Philosophien, ligesaavel som de egentlige Philosopher, kun med den Forskjel, som Poesiens accidentelle Form betinger. Men den accidentelle Form, som forsvinder i Philosophien selv, medens den er tilstede i Poesien, er dog her (som i al Kunst i Almindelighed) uvæsenlig, medens den er væsenlig i Religionen. Just derfor kan den speculative Poet betragte Forskjellen mellem Poesie og Philosophie som uvæsenlig, eller fremstille Philosophien i sine Værker; hvorimod Religionslæreren ikke kan gjøre det Samme, eftersom Religionens Væsen netop bestaaer i Forskjellen. I en Tidssalder, som ikke er religiøs, kommer derfor Religionen i den allerede omtalte farlige Stilling, der egentlig er et Alternativ, nemlig: enten at bestaae i sin Adskillelse fra Philosophien, hvilket er Tilintetgjørelse, eller at ophæve Forskjellen, hvilket er at ophæve sig selv; medens derimod Poesien, i en Tidssalder, som ikke er poetisk, beholder den Udvei at blive til Philosophie, og istedetfor at ophæves i denne Transformation, tvertimod at finde sin evige Bestaaen deri. Udentvivl vil man ogsaa indrømme, at Poesien har i den nuværende dannede Verden tildeels indtaget Religionens Plads, idet sand Opbyggelse mere søges i hiin end i denne; og det er intet Under, thi en streng og sørgelig Betragtning af den menneskelige Naturs uendelige Af-

stand fra Guddommen, og en trøstesløs Udsigt i en uopnaaelig Evighed ere ikke opbyggelige; tvertimod er kun den Opbyggelse sand, der skaffer en livsglad, en opmuntrende Nydelse af det Guddommelige i Nærværelsen, og saaledes virkelig forsoner Guddommen med Mennesket.

Hvorledes Poesien bliver til Philosophie, kan siges med eet Ord: det skeer nemlig ved Lærevigtet; men dette eneste Ord er igjen saa tvetydigt, at det fordrer adskillige andre til sin Forklaring. Ved et Læredigt skal man ikke forstaae hvad der sædvanlig bebuder sig under dette Navn, nemlig en versificeret Fremstilling af endelige, deels practiske Gjenstande, saasom Agerdyrking, Havekunst, Skibsfart, o. s. v., deels theoretiske, saasom physiske, astronomiske, psychologiske Sætninger, o. s. v. Alle saadanne Gjenstande ere, paa Grund af deres Endelighed, incommensurable med Poesien; og et sandt Læredigt er derfor kun det, som har Erkjendelsen af det Uendelige, den philosophiske Erkjendelse, til sin Gjenstand; men heraf følger tillige, at Læredigtet, forstaaet paa denne Maade, ikke hører til de poetiske Afarter, men tvertimod betegner Poesiens høieste Udvikling. De gamle Cosmogonier vare sande Læredigte, thi de fremstilte ikke, saaledes som de nyere, Verdens Tilbliven af et forud antaget Stof — dette er nemlig at forudsætte Verden, for at forklare dens Oprindelse — men de forklarede

Spørgsmaalet fra det speculative, reent logiske Synspunct: Intet, som Grunden til Alt. Dantes berømte Digt er et Læredigt i den sande, speculative Betydning af Ordet; dets Formaal er at skildre med Bevidsthed hvad ellers al Poesie ubevidst fremstiller: Ophævelsen af alt Endeligt i det Uendelige. I de tre Dele, hvoraf det bestaaer: Helvedet, Skjærtsilden og Paradiset — hvilke ingenlunde svare til de indskrænkede moralske Forestillinger, som man ellers pleier at knytte til disse Ord — skildrer han Tænken, Naturens og Mændens Verden, eller for at udtrykke det logisk, Umiddelbarhedens, Reflexionens og Begrebets, i deres Forskjel og Eenhed. (Helvedet er for ham netop den i Umiddelbarheden grundede Selvfærdighed, som kun er en Isolation fra Alt, selv ikke trængende til Noget, men ogsaa unødvendig for alt Andet). Calderon, denne forunderligste af alle Digtere, ved første Diekst den personificerede Modsigelse: paa eengang den meest frastødende og den meest henrivende; den af nationale Fordomme, Mangler og Indskrænkninger meest hildede, som ikke desmindre har udtalt hvad Ingen før eller efter ham har formaaet; en Scribe, som ved Productioner i hundredevis, indklædte i den populæreste Form, Theaterstykkets, vandt baade den dannede og den udannede Mængdes stadige Tilbøjelighed og stormende Bifald, medens han, som speculativ Philosoph, nedlagde i disse samme, af Publicum og

af Nøbelen beundrede Værker, sin Tids høieste Anskuelse og dybeste Opfatning af Natur, Stat, Religion, Philosophie, kort sagt, af alle Livets Interesser; — ogsaa han var Læredigter; thi om end ikke ethvert enkelt af hans fra et vist Synspunct ephemere Værker kan kaldes saaledes, saa er, dog hans Værk, det vil sige, Indbegrebet af dem alle, det største og interessanteste Læredigt, som Literaturen har at opvise. Visse Critikere have i vore Tider betragtet Shakspeare som en lignende poetisk Repræsentant for Menneskeheden. Det vilde være besynderligt, om England, der stedse har været rodfæstet i lutter endelige Bestræbelser, og hvis Litterairhistorie ikke har et eneste speculativt Hoved at nævne, skulde i et enkelt Individ have hævet sig saa høit over sig selv; men det er heller ikke Tilfældet: Shakspeare var altfor national, til at han ikke skulde være Realist, forsaavidt som en stor Digter kan være det. Interessante Charactereskildringer, mærkelige Begivenheder, som opvække Forundring og Ekstase, psychologiske og historiske Memorabilier ere de Gjenstande, i hvilke han taber sig; men man seer ikke Bevidstheden af, at de selv, som endelige og forgængelige Sider saavel af Livet, som af Digtekunsten, tabe sig i Anskuelser af det Uendelige. Vor Beundring af Shakspeare er vistnok retfærdig; men den kan overdrives; og at gjøre hans Værker til Poe-

siens Bibel, er baade latterligt og utilgiveligt i en Eidsalder, som besidder en langt større Digter. Og saa Englands nye Shakspeare, Walter Scott, blind for det Nærværende, og blot levende i det Forbigangne, er aldeles realistisk, fordi han er national, ja endog provinciell. Først Byron, der snart hadede, snart foragtede sine Landsmænd, ligesaa meget som han selv var Gjenstand for deres Had og Foragt, blev en idealistisk Digter, men han lod sig fanges i Garnet af sin egen Dialectik, blev staaende i Scepticismen, og kunde ikke naae Enheden; ikke desmindre have Continentens Anglomaner foretrukket den byronske Dissonans for den göthiske Harmonie. Hvad Schiller med sin mægtigt stræbende Aand vilde være bleven, ifald han havde oplevet den nuværende Tid, er vanskeligt at afgjøre. Saaledes som han nu staaer for os, er han en idealistisk Digter; men den subjective, og altsaa endelige og indskrænkede Retning af hans Idealisme forbyder at indskrive hans Navn i Række med de tre omtalte speculative Poeter. Men ogsaa saaledes som han er, afgiver han et Beviis for den speculative Poesies Existens; thi hans Værker ere Væredigte, der fremstille Fichtes philosophiske System. Det tidligere kantiske System kunde, som en blot kritisk Bestræbelse, umuligt gjenfødes i Poesien; ved Fichte blev den kantiske Kritik til en Dogmatisme, der consequent udelukkede Naturen fra alt Samkvem med

Mennesket, hvilket ved et Postulat af sit i rene Jeg selv skaber sin Natur, bestaaende i en Verden af individuelle Pligter. Denne Character har den schillerste Poesie, der var samtidig med den sictiske Philosophie, ganske tilegnet sig. Göthe derimod, hvem denne subjective, Naturen udelukkende Retning ligesaa lidt tilfredsstillede, som den kunde tilfredsstille Menneskeheden paa en Tid, da just Naturvidenskaberne begyndte at gjøre deres Herredømme gjældende, lod Fichtes System drage ubemærket forbi, og sluttede sig derimod med alle Andre til Schellings Naturphilosophie, der vistnok ogsaa, som forberedt ved sin sictiske Modfætning, fremtraadte med hele Nødvendighedens Krav. Schiller havde selv en Følelse af den subjective Idealismes Eensidighed, men istedetfor at adoptere den schellingste, der, som heldende til den objective Side, og folgelig ikke fri for den modsatte Eensidighed, ei kunde forenes med hans engang erhvervede Anskuelse, troede han, i det Mindste for et Dieblis, at han blot kunde finde Beroligelse ved at vende tilbage til Kant*), Noget som forresten hverken havde eller kunde have Indflydelse paa hans Poesie. Er saaledes Antallet af de Poeter, som i Sandhed fortjene Navn af speculative,

*) Schillers und Göthes Briefwechsel, Th. I., S. 56. Glyvende Post for 1830, Nr. 114, hvor jeg dog ikke længere er tilfreds med min Indledning til det citerede Sted.

fun ringe, saa er der desto flere, som ved at stræbe mod en speculativ og idealistisk Poesie, have følt og udtrykt Tidsalderens Trang dertil. Lessing, Novalis, Tieck, von Kleist og Brødrene Schlegel ere Exempler derpaa; og for ei at forbigaae vor egen Literatur: den tidligere Dehlenschläger og den hele Schack Staffeldt.

Med Hensyn paa Gøtthe staaer det nu tilbage at antyde, hvorledes hans Poesie netop fremstiller den Philosophie, som Tidsalderen søger. Ikke blot ere nogle af hans betydeligste Værker, saasom Wilhelm Meister, Tasso og især Faust, Væredigte i den forhen fastsatte Betydning af Ordet; men den speculative Idee gaaer igjennem Compositionen af næsten alle hans Værker, selv dem, som, ikke egenlig kunne belægges med hiint Navn. Thi ligesom det i hans Tasso er uvidt, om han foretrækker Digteren eller Statsmanden, saaledes ere alle hans Skildringer saavel af Characterer som af Begivenheder holdte som underordnede Momenter i Enheden, som Endeligheder, der kun gjælde indenfor deres Grændser; og kun naar de sees saaledes, sees de i deres Ophævelse, og folgelig i deres Sandhed. Paa den anden Side foretager han denne Ophævelse, ikke saaledes som Dante og Calderon, ved en meget abstract Anskuelse af det Endelige i Almindelighed; tværtimod, Ingen gaaer meer end han ind i alle Detailler af Naturen og Menneskelivet, Ingen dvæler med større Lyst ved alle vore

endelige Bestemmelser og Forhold; ja han har endogsaa lært os, at Poesien, uden at blive enten trivial eller upopulær, kan gaae meget dybere ind i disse Detailler, Bestemmelser og Forhold, end man tilforn havde anet. Det Grandiose, det Imposante hos Gøthe viser sig saaledes i den Kjærlighed, hvormed han synes at tabe sig i hine Endeligheder, medens han pludselig overrasker os ved at staae over dem, og erkjende dem for det, som de ere. En eensidig Opfatning af det ene eller det andet af disse Momenter har fremkaldt de mange raae, usfordøiede Meninger, som Gøthes Modstandere fremføre imod ham. De, som holde sig til det første Moment, finde ham sandselig og materiel; de, som holde sig til det andet, finde ham uden Varme og Begeistring, og sige, at han ikke mener det alvorligt med nogen Ting. Den første af disse Beskyldninger er let at forstaae, men den anden ikke mindre, naar man erindrer, at de realistiske Poeter, hvis Virksomhed er mere rettet mod Tingenes Grændser end mod det Ubegrændsede, som hviler inden- og udenfor Grændsen, have vant os til idelig at begejstres for en Helt og en Elsker, istedetfor at begejstres for de Ideer, som sliige individuelle og personlige Begrændsninger indeholde; men at Gøthe ikke mener det alvorligt med de endelige Indskrænkninger, med hvilke Naturen og Fornuften, som ophæve dem, heller ikke har meent det alvorligt, og at han ikke begejstres for

Andet end det, som virkelig fortjener vor Begeistring, er det, som især giver ham Krav paa Beundring. Men saavel fra den ene, som fra den anden af disse to modsatte Indvendinger mod Gøthe kommer man let til de yderligere Beskyldninger: at han er umoralsk, fordi han fremstiller de moralske Pligt-Bestemmelser, ved hvilke Mængden beroliger sig, som ved faste Puncter, i deres Endelighed, og betager dem den formeentlige absolute Gyldighed; fremdeles at han er irreligiøs, fordi hans Poesie, istedetfor at stille sig under Religionen, har, ved at smelte sammen med Philosophien, tvertimod optaget det religiøse Standpunct i sit eget Omfang. I begge disse Henseender har Gøthe imidlertid ikke gjort Andet, end bragt vore egne Tanker til vor Bevidsthed; men det er netop det, som Mange tage ilde op. Ingen lader i sine Handlinger de isolerede Pligtbestemmelser gjælde for absolute, men man vil alligevel indbilde sig at man gjør det. Ligeledes, hvad det religiøse Punct angaaer, er Verden temmelig enig om, at Religionen skal være en Gjenstand for vor Erkjendelse, ikke omvendt; man er enig om, ikke længere at taale Hierarchiet, hverken i det Almindelige, eller i det Individuelle; men ikke desmindre bøier man sig for det, idet man kalder Gøthe irreligiøs, fordi han hæver hiin vor alvorlige Tanke til Bevidstheden.

Hegels System er det samme som Gøtthes. At to saa store Aander paa samme Tid ere komne til det samme Resultat, kan ikke andet end vække en gunstig Forestilling om Resultatet, og maa være en kjærkommen Bemærkning for dem, der gjerne vilde have et Beviis for Sagens Rigtighed, inden de gjøre sig bekendte med den. For med saa Ord at characterisere den hegelste Philosophie, kan man sige, at den, ligesom den gøthiske Poesie, forsoner Idealet med Virkeligheden, vore Fordringer med det som vi besidde, vore Ønsker med det som er opnaaet.

At forstaae vor Poesie, at forstaae vor Religion, disse ere vore nærmeste Fordringer, fordi de ere individuelle; thi som Individuer befinde vi os i hine to Sphærer, og i dem ere vi, allerede som Individuer, deelagtige i det Uendelige. Men det gjælder ogsaa at forstaae vort endelige Væsen, deels i dets subjective, kun sjælelige, endnu ikke aandelige Skikkelse, i hvilken vi ogsaa ere Individuer, men endelige og forgængelige; deels i dets objective Skikkelse, Staten, hvori den Enkelte er Intet, og det Hele er Alt. Og hvad der endnu gjør Fordring paa at forstaaes, er Naturen, ikke blot i dens endelige Bestemmelser, som ere Gjenstande for den empiriske Betragtning, men opfattet som det Mellemrige (Dante kalder det Skjærsilden), der udgaaer af Tanken, og stræber mod Aanden.

Med eet Ord, Philosophien, udviklet i sin

egen, i Sandhedens væsenlige, nøgne Form, er Dieblikkets Fornødenhed. Og hermed er Anledningen til at bidrage til denne Sags Fremme tilstræffelig motiveret for Enhver, som veed sig istand dertil.

Alt nærværende Skrifts Forfatter selv har Overbeviisning om, at han hører til dem, som ere kaldede til dette Hverv, det viser han ved Udgivelsen af Skriftet og ved Indbydelsen til mundtlige Foredrag. Hvorvidt han er istand til at retfærdiggjøre sin egen Overbeviisning for Andre, det kan han derimod ikke vise uden ved at lægge Haand paa Værket.

Det System, hvortil han især vil knytte sit Foredrag, er det hegelske; dog saaledes, at han vil vide at skjelne mellem det, som kun synes at være individuelt for Hegel, og det, som denne har udtalt i Menneskehedens Navn; thi kun det Sidste, ikke det Første, er vor fælleds Eiendom, vor sande Philosophie. I ethvert menneskeligt Værk er meget Ufuldkomment; det vilde være latterligt at antage, at det ikke fandtes her; men Fuldkommenheden er der tillige, og til den ville vi holde os. Det er nemlig, til Forebyggelse af al Misforstaaelse, maaskee ikke overslødigt at gjentage, hvad allerede udtrykkelig er sagt, og hvorpaa hele Afhandlingen henyder: at Philosophien hverken i det hegelske eller i nogetsomhelst sandt System er at betragte som noget Nyt, der kommer til det Bestaaende, ligesom en plud-

selig indtagen Universal-Medicin, der skulde befrie fra alle Under; men at den er det Maal, hvorhen vor politiske Virksomhed, vor Videnskab, vor Kunst, vor Poesie og vor Religion, kort sagt, alle vore Interesser stræbe, ifølge deres egen immanente Kraft, saa at Philosophien ikke kan være Andet end Erkjendelsen af den Sandhed, hvortil disse Bestræbelser allerede ere komne. Og det hegelske System fortjener af den Grund Fortrinet, at det hidtil er det meest omfattende, det som har lagt den største Mængde af hine Bestræbelser til Grund, og rigtigst opfattet den fælleds Retning, hvori de stode sammen til en Central-Videnskab.

At den hegelske Philosophie i hele den Række af Aar, som er henrunden, siden Stifteren første Gang fremstillede den, endnu ikke har forskaffet sig større Indflydelse paa Verdens Gang, eller har vundet Popularitet, kan ikke opvække nogen grundet Forbød imod den. Erfarenheden lærer os, og det ligger desuden i Sagens Natur, at hvad som dunkelt gjærer og kæmper i Menneskehedens Ideer, behøver en lang Tid, inden det kan klare sig til Bevidsthedens Form. Den i vore Tider saa udbredte Dannelses, der er bleven saa almindelig, at den næsten synes medfødt, har lidt efter lidt maattet kæmpe sig ud af Aarhundreders Barbarie og Mørke. Ideen af Luthers Reformation har behovet flere Aarhundreder til at ind-

lemmes i Alles Bevidsthed; thi selv i Tredive-Aars-Krigen, som var Reformationens første store Værk, havde man i det Hele kun en dunkel Forestilling om hvad det egentlig var, som man kæmpede for. Religionen har til alle Tider banet sig Vej ved Sværdet, og siden frembragt Overbeviisningen; men Philosophien bruger ingen anden Magt, end Overbeviisning, og Religionskrigene kunne ikke afløses af philosophiske Krige, i det Mindste ikke af andre end dem, som føres med Pen og Blæk. Vel bleve Kants, Fichtes og Schellings Systemer hurtigere og almindeligere adopterede, end Hegels, men de vare ogsaa eensidige, og derfor lettere at overse; men af samme Grund vare de ogsaa langt fra at udtrykke Menneskehedens Tanke, og kunde følgelig ikke ret længe tilfredsstille. Men den hegel'ske Philosophie, som gjør Fordring paa at være Tidsalderens egen, behøver, som ethvert større Værk, en meget længere Tid til at trænge igjennem. Saa meget mere bør da Enhver, som har fattet hiin Fordring, føle sig kaldet til at bidrage sin Skjærv til at realisere den. Det gjælder her blot om at aabne vore Dine for det, som vi allerede see, uden at vide det; at udsolde vor Bevidsthed, og vise os hvad den indeholder. Den Kunst, hvora man maa betjene sig, som Middel til dette Niemed, er at knytte de philosophiske Begreber til vore Forestillinger, eller ligesom oversætte hine

i det Sprog, som disse tale; thi i Forestillingen ere vi Alle hjemme, men i Begrebet føle vi os fremmede, indtil vi have erfaret, at Begrebet selv hviler i Forestillingen, ligesom et ubekjendt Værelse i det Huus, hvori vi have hjemme. Philosophien ligger ubevidst i den sunde Menneſſeforstand. Ligesom vi spise, drikke og fordøie, gaae, staae og løbe, Alt uden at kjende vor indvendige Structur eller vor Muskelbygning, saaledes indeholde Menneſſehedens fælleds Meninger og Handlinger den absolute Sandhed eller Begrebet; og Sproget, dette Tankens Begeme, hvoraf vi betjene os, uden at have studeret dets Organisation, ligesom af vort materielle Begeme, uden at have studeret dets Anatomie, er bygget i Overeensstemmelse med de strenge logiske Principer, er dannet af den uundgaelige Fornuft, der yttre sig i det Ubevidste som i det Bevidste. Til dette faste Støttepunkt maa Philosophiens Fremstilling knyttes; kun paa denne Maade bliver det muligt at popularisere den. Og ligesom det er denne Bestræbelſe, hvorpaa det hidindtil har flortet i Philosophiens Fremstillinger, tildeels af den Grund, at Philosophien maatte hos selve Philosopherne uddanne sig til en større Klarhed, førend de kunde gjøre den klar for Andre, maatte ligesom modnes, inden Verden kunde nyde dens Frugt, saa er det nu, da Tidens Fordringer gjøre sig meer og mere gjældende, just denne Bestræbelſe, paa hvilken

vor Virksomhed især maa være henvendt. Forfatteren til nærværende Skrift nærer i det Mindste det Haab, at han nu er kommen saa vidt, at han vil kunne bidrage til det omtalte Niemeds Dynaaelse, saa at han i en Række af Forelæsninger vil kunne fremstille en for alle Dannede fattelig Indledning til Philosophien. Ja, dette Haab er endog saa levende hos ham, at han ei engang antager, at han behøver at indskrænke sig til et Foredrag for Mænd, men vover at troe, at ogsaa dannede Damer ville, idet de forstjønne Kredsen med deres Nærværelse, kunne deeltage i Foredragets alvorlige Undersøgelser; thi om end Mændene sædvanlig have en skarpere og consequentere Forstand, et større dialectisk Anlæg, saa pleier derimod det kvindelige Kjon at have en sikkrere, en useilbarligere Tact til umiddelbart at fatte Sandheden, til usforstyrret af alle endelige Bestemmelser at skue den Uendelighed, hvori de hvile, den Eenhed, hvori de bestaae; og Forfatteren anseer den ene af disse Evner for ligesaa virksom til Erkjendelsen, som den anden.

Forfatteren vil slutte med den Erklæring, - at uagtet han anseer nærværende Skrift for at være populært affattet, veed han dog meget vel, at det fordrer en ualmindelig Opmærksomhed og Eftertanke for at forstaaes; men at han i denne Henseende troer at kunne undskyldte sig med den Bemærkning, at

Skriftet ikke udgjør en Deel af Forelæsningerne, at det følgelig ikke er bestemt til at høres, men til at læses; og at Meget, som i det mundtlige Foredrag vilde frembyde Vanskelighed for Tilhørere, saafremt det ikke udvikledes nøiere, eller ved forskjellige Bendinger bibragtes Forestillings- Evnen, kan i det skriftlige Foredrag og af sindige og rolige Læsere forstaaes i kortere Udtryk og med færre Dmsvøb.

Forelæsningerne ville udgjøre omtrent 16 til 20. Udgang for Herrer og Damer betales med 5 Rbdlr. Sedler for hver Person. Man tegner sig foreløbigen hos Forlæggeren af Indbydelses: Skriftet, Hr. Universitets: Boghandler Reitzel, store Kjøbmagergade No. 6. Naar et tilstrækkeligt Antal af Tilhørere har meldt sig, ville Udgangskortene blive at erholde sammentids, efter nærmere Bekjendtgjørelse i Adresse: Avisen, ligesom ogsaa Tid og Sted da ville bestemmes.

folo 204356 t. 61.

